

KÜLTEPE'DEN YERLİ BİR TÜCCARA AİT BEŞ TABLET

Murat ÇAYIR*

ÖZET

M.Ö. 2. binin ilk çeyreğinden başlayarak M.Ö. 1723 yılına kadar sürdürüğü anlaşılan Eski Asur Ticaret Kolonileri Devri'nden günümüze Akadca'nın Eski Asur lehçesiyle yazılmış, Eski Anadolu tarihi bakımından kıymetli bilgiler içeren binlerce çiviyazılı tablet kalmıştır. Bu belgelerin büyük bir çoğunluğu, ticaret yapmak amacıyla Asur'dan Anadolu'ya gelen Asurlu tüccarların ticarî ve hukukî meseleleri ile ilgilidir. Yazımızda 1952 yılı Kültepe kazılarında ortaya çıkarılmış Anadolulu bir tüccar olan Şarnikan'a âit 5 adet belgeyi sunmaya çalışacağız.

Anahtar Sözcükler: Kültepe, Eski Asur, Çiviyazısı, Şarnikan, Eski Asur Ticaret Kolonileri Devri

ABSTRACT

Five Kültepe Tablets Belonging to an Anatolian Merchant

Thousands of cuneiform tablets gathered with lots of invaluable knowledge written in Old Assyrian dialect of the Akkadian remained from The Old Assyrian Trade Colonies Period that starts from the first quarter of the 2000 B.C. to 1723 B.C. Most of them are about commercial and law matters of the Assyrian merchants who came from Assyria to Anatolia. We are going to try to present 5 documents about an Anatolian trader Şarnikan that are gathered in 1952 Kültepe excavations.

Keywords: Kültepe, Old Assyrian, Cuneiform, Şarnikan, Old Assyrian Trade Colony Period

* Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Sumeroloji Anabilim Dalı,
e-mail: cayir@humanity.ankara.edu.tr.

Son yıllarda yapılan çalışmaların ışığında¹ M.Ö. 2. binin ilk çeyreğinden başlayarak M.Ö. 1723 yılına kadar sürdüğü anlaşılan Eski Asur Ticaret Kolonileri Devri'nden günümüze binlerce çiviyazılı tablet kalmıştır.²

Tabletler, ticaret yapmak amacıyla Asur'dan Anadolu'ya gelen tüccarların hukukî ve ticarî meseleleri ile ilgilidir. Bunların büyük bir kısmını iş mektupları borç senetleri, çeşitli kayıt ve notlar ile mahkeme tutanakları oluşturmaktadır. Az sayıda, evlenme-boşanma, miras konularında ve ev-köle satışı hakkında tabletler de bulunmaktadır. Ne yazık ki, koloni devrinin sosyal ve idarî yapısı ile tarihî olayları hakkında bilgi edinebileceğimiz tablet sayısı çok azdır. Fakat, yakın zamanlarda keşfedilen metinlerin³ bu konuda değerli bilgiler içermesi, ileride bu örneklerin çoğalacağı konusundaki umudumuzu arttırmaktadır.

Yazımızda, 1952 yılı Kültepe kazılarında ortaya çıkarılmış, yerli bir tüccar olan Şarnikan'a âit, 5 belgeyi tanıtmaya çalışacağız.

1. Kt. e/k 154 (Devetüyü renkli; 6 x 5.1 x 2.1 cm.)

Yerli şahıslar arasında düzenlenmiş bir köle satış kayıdır. Kazu isimli kölenin 1 1/3 mina karşılığında Şesur tarafından Beruwa'ya satıldığı yazılmaktadır. Şarnikan bu belgede kefil olarak kaydedilmiştir.

öy. 1	1 1/3 <i>ma-na</i> KÙ.[BABBAR]
2	<i>i-šé-er / Bè-ru-wa-a</i> ¹
3	DUMU <i>Ha-lu-ba / Šé-sú-ur</i>
4	<i>i-šu / ší-mì-šu / iš-qú-ul</i>
5	<i>iš-a-am-šu / i-na</i>
6	<i>qí-tí-ip ki-ra-ni-im</i>
7	<i>ma-lá / Kà-zu / Bè-ru-wa</i>
8	<i>i-kà-šu-du-ni</i> KÙ.BABBAR

¹ K.R. Veenhof tarafından yayınlanmış olan Kt. 92/k 193 ve Cahit Günbattı tarafından yayına hazırlanmakta olan Kt. 2001/k 287 env. numaralı lümu listelerinden edindiğimiz bilgiler, koloni devrinin 200 yılı aşkın süre devam ettiğini bize göstermektedir.

² Burada, Anadolu'nun en eski yazılı kaynakları olan bu tabletleri gün ışığına çıkaran Sayın Hocamız Prof. Dr. Tahsin Özgüç'e teşekkürlerimi sunuyorum.

³ 2000 yılı Kültepe kazılarında ortaya çıkarılmış olan iki antlaşma metni (Kt. 2000/k 6 ve 10) ve 2001 yılında bulunmuş tarihî bir belge (Kt. 2001/k 217) Cahit Günbattı tarafından yayına hazırlanmaktadır.

- 9 *a-na Šē-sū-ur*
 10 *i-ta-na-dī-in*
 11 *ù i-na KÙ.BABBAR^{pi-im}*
- k. 12 *ú-šá-ha-ar-šu-um*
 13 *a-na KÙ.BABBAR^{pi-im}*
- ay. 14 *Šar-ni-kā-an*
 15 *qá-ta-tum*
 16 *IGI Šu-pí-a-ah-šu-ú*
 17 *IGI Í-ku-nim DUMU E-lá-li*

"¹⁻⁴⁾ 1 1/3 mina gümüşü, Šesur, Haluba'nın oğlu Beruwa'dan alacaktır.⁴⁻⁵⁾ (Beruwa) onun (kölenin) bedelini ödedi ve onu satın aldı.⁵⁻¹⁰⁾ Bağ bozumunda, Kazu Beruwa'ya varır varmaz, (Beruwa) gümüşü Šesur'a verecek.¹¹⁻¹²⁾ Ve (Šesur) gümüşten (bir miktarı) ona düşecek.¹³⁻¹⁷⁾ Gümüş için Šarnikan kefildir. Šupiahšu ve Elali'nin oğlu İkünüm şahittirler."

Açıklamalar:

St. 6: "*ina qitip kirānim šaqālum* / bağ bozumu zamanında ödemek" ifadesi, metinlerde sıkça kullanılan paranın veya bir malın vâdesini gösteren ziraî tabirlerden birisidir.⁴

St. 4: Metin bir borç senedi gibi başlamaktadır. Fakat borçlu ve alacaklı isimlerinden sonra geçen "*šī-mi-šu iš-qu-ul* / (onun) bedelini ödedi" ifadesinden bu belgenin köle satışı ile ilgili bir kayıt olduğu anlaşılmaktadır.

St.7: Burada kaydedilmiş olan Kazu satışı yapılan köledir.

St.12: *úšahhar* (*šehērum*) II. kalıptaki "düşmek, azalmak" anlamı sadece Eski Asur devrinde geçmektedir (bkz. CAD, Ş, s.123-124).

2. Kt. e/k 155 (Devetüyü renkli; 4.4 x 4.1 x 1.6 cm.)

Šarnikan'ın alacaklı olarak bulunduğu, borçlu kimsenin adının kaydedilmediği, yerli şahıslar arasında düzenlenmiş bir köle satışı

⁴ Kültepe metinlerinde vâde tespiti için kullanılan ziraî tabirler için bkz. Bayram 1990: 453-462.

kayıdır. Yarım mina gümüşlük borcun 2 yıl içerisinde ödenmemesi durumunda üçüncü yılda $\frac{3}{4}$ mina 5 Őeşel gümüşün faiz olarak ekleneceği belirtilmiŐtir.

- öy. 1 1/2 *ma-na* KÙ.BABBAR
 2 *Ői-im* / *ŐŐ-pi-nu-ma-an*
 3 *ú Ha-ra-am-id-nam*
 4 *a-Ői-ti-Őu* / *ú be-ti-Őu*
 5 *Őa-ar-ni-kà-an i-Őu*
 6 *a-na 2 Ői-ta Őa-na-at*
 7 *i-Őa-qal* / *Őu-ma*
 8 *lá iŐ-qúl*
 9 *i-na Őa-li-iŐ-tim*
 k. 10 *Őa-tim*
 ay. 11 3/4 *ma-na* 5 GÍN
 12 KÙ.BABBAR *i-Őa-qal*
 13 IGI *Wa-ad-ni-ah-Őu*
 14 IGI *Ga-bu-a-ma-an*
 15 IGI *Ba-dí-da*

" ¹⁻⁵⁾ Yarım mina gümüşü İŐpunuman, karısı Haramidnam ve evin diğer bireylerinin bedeli (olarak) Şarnikan alacaktır. ⁶⁻⁷⁾ (Borçlu borcunu) iki yıl içinde ödeyecek. Eğer ödemezse, üçüncü yılda 1/3 mina 5 Őeşel gümüş (olarak) ödeyecek. WadniahŐu, Gabuaman ve Badida şahittirler."

Açıklamalar:

St. 3: Haramidnam ismine ilk defa burada rastlamaktayız.

3. Kt. e/k 156 (Siyah hamurlu; 5.9 x 5 x 3 cm.)

AçılmamıŐ bir zarf olan bu belgede Şarnikan'ın, üç kiŐiden toplam yarım mina gümüşü alacaklı olduğu kaydedilmiştir. Ayrıca borç ödenmediği takdirde her ay için 1,5'ar Őeşel faiz ekleneceği belirtilmiŐtir.

- öy. 1 KIŞIB *Ku-lu-ú*
 2 KIŞIB *A-šur-be-el-a-wa-tim*
 3 KIŞIB *Šar-ni-kà-an*
 4 [KIŞIB] *Be-ta-wa DUMU Ni-wa-ah-šu*
 5 *1/2 ma-na KÙ.BABBAR i-sé-er*
 6 *Šar-ni-kà-an Be-ta-wa*
 7 *ú Ni-wa-ah-šu*
 8 *Šar-ni-kà-an*
 9 DUMU *Ar-ru-ba*
- ay. 10 *i-šu*
 11 *i ša Par-kà i-ša-qú-lu*
 12 *šu-ma lá iš-qú-lu-ú*
 13 *1 1/2 GÍN.TA ITU.KAM^{hi-im}*
 14 *ú-šu-bu-ú ú KÙ.BABBAR*
 15 *i-qá-qá-ad šál-mi-šu-nu*
 16 *ki-ni-šu-nu ra-ki-is*

“¹⁻⁴⁾ Kulu'nun mührü, Aššur-bēl-awātum'un mührü, Šarnikan'ın mührü, Niwahšu'nun oğlu Betawa'nın mührü.⁴⁻¹⁰⁾ Yarım mina gümüşü Šarnikan, Betawa ve Niwahšu'dan Arruba'nın oğlu Šarnikan alacaktır.¹¹⁾ (Borçlarını) Tanrı Parka'nın (bayram) gününde ödeyecekler.¹²⁻¹⁶⁾ Eğer ödemezlerse her ay için 1,5'ar şeql (gümüşü faiz olarak) ekleyecekler ve gümüş onların sağ ve meşru olanlarının başına bağlanacak.”

Açıklamalar:

St. 11: Borç senetlerinde, borcun ödeneceği zamanı belirtmek için “*ana/ ina ša TA* (tanrı adı) *šaḡālum / TA* (tanrı adı)’nın gününde ödemek ” kalıbı kullanılmaktadır. Genellikle Anadolu menşeli tanrıların yer aldığı bu ifadeden, adı geçen tanrı için düzenlenen bayram günlerinin kastedildiği anlaşılmaktadır.⁵⁾

St. 15-16: “*i qaqqad šalmišunu kīnišunu rakis* / onların sağ ve meşru olanlarının başına bağlıdır” ifadesi sıkça kullanılan ve paranın teminatını gösteren bir kalıptır.

⁵⁾ Çeşitli tanrı isimlerinin geçtiği kalıp ile vade tespiti için bkz. Bayram 1990: 453-462.

4. Kt. e/k 157 (Siyah hamurlu; 3.7 x 4.2 x 1.6 cm.)

Šarnikan'ın Šesur'dan yarım mina gümüş alacaklı olduğunun ve paranın ödeneceği zamanın belirtildiği bir borç senedidir.

- öy. 1 1/2 *ma-na* KÙ.BABBAR
 2 *i-šé-er Šé-sú-ur*
 3 *Šar-ni-kà-an*
 4 *i-šu / iš-tù*
 5 *ha-mu-uš-tim*
 6 *ša Ú-šú-ur-ša-İštar*
 7 *a-na* 4 ITU.KAM^{im}
 k. 8 *i-ša-qal*
 ay. 9 IGI *A-lu-lu*
 10 IGI *Ar-ši-ah*
 11 DUMU *Šu-A-nim*

ⁿ¹⁻⁴⁾ Yarım mina gümüşü Šarnikan Šesur'dan alacaktır.
⁴⁻¹¹⁾ (Šesur borcunu) Ušur-ša-İštar'ın hamuştumluğu'ndan itibaren dört ay içerisinde ödeyecek. Alulu ve Šu-Ānum'un oğlu Arši-ah şahittirler.”

5. Kt. e/k 158 (Siyah hamurlu; 4.8 x 5.2 x 1.9 cm)

Adudu isimli kölenin, Šarnikan tarafından 1 mina gümüş ve 2 çuval arpa karşılığında satın alındığının kaydedildiği bir köle satış belgesidir. Ayrıca tarafların birbirlerine itiraz etmeleri durumunda ne kadar gümüş ödeyecekleri de yazılmıştır.

- öy. 1 1 *ma-na* KÙ.BABBAR ù 2 *na-[ru-uq ŠE]*
 2 *ši-im A-du-du Ša-ar-ni-kà-¹an¹*
 3 *a-na Šu-mi-ú-ma-an*
 4 *iš-qú-ul šu-ma Be-ru-a*
 5 *ù Ša-ak-tù-nu-a*
 6 *a-na Ša-ar-ni-kà-an*
 7 *i-tù-ru* 4 *ma-na* KÙ.BABBAR
 8 *a-na Ša-ar-ni-kà-an*
 9 *i-ša-qú-lu šu-ma Ša-ar-¹ni-kà¹-[an]*

- k. 10 *a-na Be-ru-^ra ú¹*
 ay. 11 *Ša-ak-[tù-nu-a]*
 12 *i-tù-[wa-ar x ma-na]*
 13 KÙ.BABBAR *Ša-[ar-ni-kà-an]*
 14 *i-ša-qal*
 15 *Šu-mi-ú-ma-an^r x x x¹*
 16 MU I ŠA *a-na A-du-du*
 17 *ù-lá i-tù-ru*
 18 IGI *Hu-zi-ú-ma-^ran¹*
 19 IGI *Ša-ta-ah-šu*
 k. 20 IGI *Kà-ru-nu-a*

"¹⁻⁴⁾ 1 mina gümüş ve 2 [çuval arpayı], Adudu'nun bedeli (olarak), Šarnikan Šumiuman'a ödedi. ⁴⁻⁹⁾ Eğer Berua ve Šaktunua, Šarnikan'a itiraz ederlerse, 4 mina gümüşü Šarnikan'a ödeyecekler. ⁹⁻¹⁴⁾ Eğer Šarnikan, Berua ve Šaktunua'ya itiraz ederse, [x mina] gümüşü Šarnikan ödeyecek. ¹⁵⁻²⁰⁾ Šumiuman Adudu'ya itiraz etmeyecekler. Huziuman, Šatahšu ve Karunua şahittirler."

Açıklamalar:

St. 16: Burada geçen *mu,i* ve *ša* işaretlerinden anlamlı bir kelime oluşturmak mümkün olmamıştır.

KAYNAKÇA

- Bayram 1990: S.Bayram, "Kültepe Tabletlerinde Geçen Yeni Bir Wade İfadesi ve Çıkan Neticeler", *X. Türk Tarih Kongresi Bildirileri Kitabı*, C. II, Ankara 1990: 453-462.
- Veenhof 2000: K.R.Veenhof, *The Old Assyrian List of Year Eponyms from Karum Kanish and Its Chronological Implications*, Ankara 2003.

Kt. e/k 154

önyüz

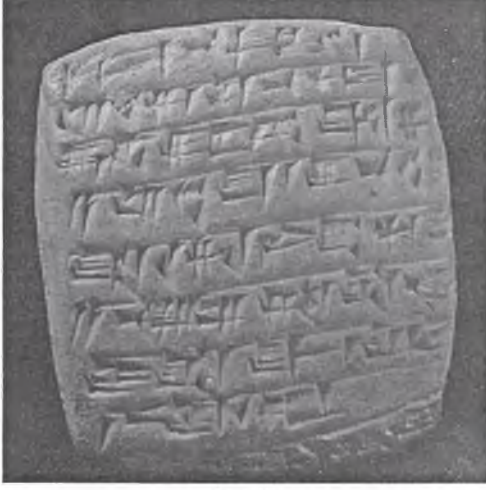

alt kenar

arkayüz

Kt. e/k 155

önyüz

alt kenar

arkayüz

önyüz

arkayüz

Kt. e/k 157

önyüz

alt kenar

arkayüz

önyüz

alt kenar

Kt. e/k 158

arkayüz

üst kenar